VALENȚELE ABORDĂRII CONSTRUCTIVISTE ÎN STIMULAREA CREATIVITĂȚII PREȘCOLARILOR PRIN ACTIVITĂȚILE DE EDUCAȚIE PLASTICĂ

THE VALENCES OF THE CONSTRUCTIVIST APPROACH IN STIMULATING PRESCHOOLERS CREATIVITY THROUGH ART EDUCATION ACTIVITIES

Ecaterina PREPELIȚA,
Specialitatea Pedagogie și tehnologii educaționale interactive, gr. MPTEI 2501,
Coordonator științific: **Ioana AXENTII**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar ,,Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Abordarea constructivistă evidențiază rolul activ al copilului în construirea propriei cunoașteri, prin interacțiune directă cu mediul și implicare în experiențe de învățare semnificative, în acord cu perspectivele teoretice formulate de **Jean Piaget** și **Lev Vygotsky**. În acest context, activitățile de educație plastică reprezintă un cadru favorabil pentru dezvoltarea creativității la vârsta preșcolară, stimulând expresivitatea, imaginația și originalitatea copiilor. Aplicarea principiilor constructiviste în demersul didactic promovează învățarea prin descoperire, libertatea de exprimare artistică și adaptarea procesului educațional la particularitățile individuale ale copilului, educatorul având rol de facilitator al învățării. Integrarea unor strategii didactice interactive și a unor activități plastice variate contribuie la dezvoltarea gândirii creative și la formarea unei atitudini autonome față de actul de învățare. Valorificarea abordării constructiviste în cadrul educației plastice susține stimularea creativității preșcolarilor, favorizând dezvoltarea armonioasă a personalității acestora și adaptarea la cerințele educației contemporane*

Cuvinte-cheie: *abordare constructivistă, creativitate, artă, învățare prin descoperire, dezvoltare cognitivă*

Abstract: *The constructivist approach highlights the active role of the child in constructing their own knowledge through direct interaction with the environment and engagement in meaningful learning experiences, in line with the theoretical perspectives developed by Jean Piaget and Lev Vygotsky. In this context, visual arts activities provide a favorable framework for the development of creativity in early childhood, fostering children’s expressiveness, imagination, and originality. The application of constructivist principles in teaching promotes learning through discovery, freedom of artistic expression, and the adaptation of instruction to individual differences, with the educator acting as a facilitator of learning. The integration of interactive teaching strategies and diverse visual arts activities contributes to the development of creative thinking and the formation of learner autonomy. The use of the constructivist approach in art education supports the development of preschoolers’ creativity, fostering the harmonious development of their personality and their adaptation to the demands of contemporary education.*

Keywords: *constructivist approach, creativity, art, discovery-based learning, cognitive development*

În contextul transformărilor rapide ale societății contemporane, educația timpurie este chemată să răspundă unor cerințe tot mai complexe, orientate spre formarea unor

personalități creative, autonome și adaptabile. Creativitatea devine astfel o competență esențială, necesară pentru integrarea eficientă în mediul social și educațional.

Astfel, abordarea constructivistă, fundamentată pe contribuțiile lui Jean Piaget și Lev Vygotsky, capătă o relevanță deosebită, întrucât promovează învățarea activă, bazată pe explorare, experiență și interacțiune. Activitățile de educație plastică oferă un cadru adecvat pentru valorificarea acestor principii, facilitând dezvoltarea imaginației, a expresivității și a gândirii creative la vârsta preșcolară.

Această perspectivă transformă procesul de învățare într-un act de creație autentic, unde copilul de vârstă preșcolară nu mai este un receptor pasiv de tehnici, ci un explorator activ care își construiește propria viziune asupra lumii prin intermediul culorii și al formei, învățarea informativă devine formativă iar cadrul didactic devine organizator al învățării.

În acest context ași pune problema în felul următor: „În ce măsură valorificarea valențelor abordării constructiviste în stimularea creativității preșcolarilor prin activitățile de educație plastică se conturează ca o direcție actuală și necesară în practica educațională, având implicații semnificative asupra dezvoltării armonioase a copilului?”

Prin urmare, într-o societate marcată de digitalizare și standardizare, nevoia de a cultiva gândirea critică și creativitatea de la cele mai fragede vârste devine o prioritate a sistemului educațional. Constructivismul propune o alternativă vie, în care „greșeala” pe foaia de hârtie este valorificată ca o etapă firească a cunoașterii, încurajând copiii să devină autonomi, să aibă curajul de a încerca soluții noi și să își păstreze originalitatea într-un mediu care tinde adesea spre uniformizare.

În viziunea lui Elgedawy (2001), constructivismul oferă soluții pedagogice mai eficiente tocmai pentru că obligă la o analiză de profunzime a mecanismelor de tip *„cum”, „de ce”* sau *„ce”* se cunoaște și învață, *„în ce condiții”.* Mai mult, autorul ne provoacă să observăm *„cum evoluează”* cunoașterea, definind-o nu ca pe un adevăr absolut, ci ca pe o structură mentală în continuă devenire, modelată permanent de interacțiunile și contextul socio-cultural în care se află subiectul [apud 3, p. 9].

Constructivismul educațional se întemeiază pe ideea fundamentală că învățarea veritabilă nu constă doar în simpla transmitere de informații, ci presupune un demers activ de elaborare cognitivă, realizat prin contact direct cu mediul, fie el fizic sau social. Din această perspectivă, învăţarea constructivistă tinde să elimine predarea tradiţională prin proiectarea sa ca acţiune didactică viabilă, autoorganizată, circulară este aptă să determine „o schimbare în structurile noastre cognitive, în modelele de interpretare, în construirea realităţii, în strategiile de rezolvare a problemelor [1].

Astfel structurată, învățarea constructivistă se integrează în mod natural în viața cotidiană, pornind de la interesele și nevoile reale ale individului. Conform lui S. Cristea, acest tip de învățare pune accentul pe:

1) actualizarea cunoştinţelor;
2) reconstrucţia cunoştinţelor, susţinută afectiv şi motivaţional în raport de natura sarcinilor;
3) perceperea unor obstacole cognitive care perturbă tendinţa de schematizare/dogmatizare a învăţării;
4) reflecţia care permite autoconservarea cunoştinţelor transformate, asimilate, adaptate, interiorizate;
5) valorificarea cunoştinţelor învăţate la nivel de acţiune finală eficientă, viabilă, în contexte deschise [apud, 1]

Această viziune asupra învățării autonome mută atenția către rolul central al *creativității,* care a fost abordată din perspective variate de-a lungul timpului, totuși anumiți autori precum: René Descartes, Francis Bacon, George Berkeley, J. P. Guilford și Al. Roșca,

defines creativitatea ca fiind atât un proces de generare a noului, cât și ca potențial intern sau capacitate de creație. În această accepțiune, creativitatea se manifestă prin originalitate, ingeniozitate și flexibilitate, constituind o dimensiune complexă și dinamică a personalității umane. În același timp, cercetători precum W. J. Getzels, J. P. Guilford, V. A. Crutețchi și Elena D. au evidențiat principalele trăsături ale creativității, subliniind caracterul său de noutate, originalitate, valoare, utilitate și aplicabilitate [apud 4, pp.6-7].

La vârsta preșcolară, creativitatea se manifestă într-o formă spontană și autentică, fiind influențată de nevoia copilului de a explora și de a se exprima liber. Printre particularitățile esențiale se evidențiază:

- *imaginația* **-** copiii realizează o transpunere creativă a realității, depășind structurile obișnuite ale gândirii;
- *originalitatea* – oferă răspunsuri și soluții personale, uneori neobișnuite ;
- *lipsa conformismului* – nu respectă tipare rigide, creează liber ;
- curiozitatea – manifestă interes pentru explorare și descoperire ;
- *expresivitatea* – redau emoții și trăiri prin desen, culoare, formă ;
- *caracterul ludic* – creativitatea se manifestă prin joc și activitate liberă.

Dezvoltarea creativității la vârsta preșcolară este influențată și de o serie de *factori interni* și *externi,* care acționează în strânsă interdependență. Astfel, dintre factorii interni se remarcă: *imaginația, curiozitatea, motivația* și trăsăturile de personalitate ale copilului, precum *inițiativa* și *independența*, care susțin exprimarea liberă și originală. În același timp, *factorii externi*, precum: *mediul educațional, rolul cadrului didactic, climatul familial și diversitatea materialelor utilizate,* contribuie semnificativ la stimularea sau, dimpotrivă, la limitarea potențialului creativ. Prin urmare, crearea unui mediu educațional favorabil, bazat pe libertate de exprimare și încurajare, devine esențială pentru dezvoltarea creativității preșcolarilor .

L. Taylor identifică cinci niveluri ale creativității, însă, la vârsta preșcolară, copiii manifestă în principal nivelul creativității expresive. Acest tip de creativitate se evidențiază prin exprimarea liberă, spontană și neconstrânsă, fără ca produsul realizat să fie evaluat în funcție de utilitate sau valoare [4].

Etapa preșcolară reprezintă un interval esențial pentru stimularea creativității la copiii de vârstă preșcolară. În acest context, activitățile de educație plastică devin instrumente fundamentale pentru revitalizarea întregului sistem psihic al copilului, influențând pozitiv procesele cognitive, latura afectiv-volitivă și resorturile motivaționale. Prin artă, copilul stabilește o conexiune estetică cu realitatea înconjurătoare, acest domeniu servind drept canal de cunoaștere și interacțiune. Fiind o componentă vitală a educației estetice și o dimensiune centrală a domeniului *Arte* conform *Curriculumului pentru educație timpurie (2019)*. Totodată, ea vizează rafinarea sensibilității și încurajarea exprimării propriilor gânduri și trăiri prin limbaj artistic și plastic (desen, modelaj, pictură etc.) [2, p. 6].

În cadrul activităților plastice, dezvoltarea copilului se axează pe următoarele competențe specifice:

1.Identificarea componentelor de limbaj plastic în mediul înconjurător și în opere de artă, manifestând o atitudine receptivă și curiozitate vizuală.

2.Dezvoltarea expresivității creative prin explorarea instrumentelor și tehnicelor de artă, în scopul descoperirii unor moduri noi și unice de exprimare plastică.

3.Recunoașterea valorii creațiilor artistice individuale sau colective și a patrimoniului, în acord cu principiile estetice și tradiționale .

Formarea și stimularea creativității la preșcolari se realizează prin intermediul unor activități plastice fundamentale, precum:

- *desenul* – favorizează dezvoltarea imaginației și a capacității de reprezentare;

▪*pictura* – stimulează exprimarea emoțională și sensibilitatea estetică;

▪*modelajul* – contribuie la dezvoltarea motricității fine și a percepției tactile;

▪*aplicația (colajul)* – susține creativitatea și organizarea spațială [ibidem 2, pp.10-25].

Dincolo de valoarea lor teoretică, aceste activități prind contur prin intermediul unor tehnici de lucru variate, adaptate particularităților de vârstă ale preșcolarilor.

Activitățile de *desen* în lucru cu copiii preșcolari presupun aplicarea următoarelor *tehnici*: trasarea liniilor groase și subțiri, trasarea liniilor verticale și orizontale, trasare a conturului siluietelor, hașurarea cu creioanele, desenarea după algoritm, mixtă, în creioane colorate și cariocă și tehnica frotajului.

Dacă e să enumerăm *tehnicile de pictură* „moderne” pe care un cadru didactic poate să le utilizeze în cadrul activităților de educație plastică pentru stimularea creativității și pentru ai ține pe copii activi, atunci acestea sunt: tehnica amprentării, „scurgerea„ dirijată, ștampilarea, pictura cu bule de săpun, picturii cu lipici, picturii cu sare și lipici, prin suflare liberă sau cu paiul, picturii prin plierea hârtiei, picturii cu buretele, picturii cu sfoara, pictarea decorativă cu pieptenele, pictarea cu ceară și acuarelă, pictura prin fluidizare, pictura cu periuța de dinți, aplicarea șabloanelor prin folosiea sitei, pictura cu furculița de plastic, pictura pe folie alimentară, imprimarea cu hârtie mototolită, tehnica mixtă: monotopie în acuarelă și tuș, prelucrării imaginii cu relief, desenarea pe hârtie șifonată, desenarea cu tuș, tehnica picturii pe sticlă monotyping, etc.

O altă activitate interesantă este *modelarea*, aceasta la rândul său presupune anumite *tehnici de lucru*, precum: tehnica plastineografie directă, vitraliu, modulară, mozaic, de contur, combinate cea directă cu cea de contur, multistrat, texturstă basorelief, texturată în relief, texturată contrarelief, texturată înalt relief, texturată cu o formă neregulată, texturată mixtă etc.

În cadrul activități de aplicație, accentul este pus pe învățarea prin descoperire și pe implicarea activă a preșcolarilor în procesul creativ. Aceasta activitate la rândul său presupune utilizarea mai multor material de lucru, fiecare proces având tehicile sale specific:

a)*aplicații cu hârtia* include următoarele *tehnici:* aranjarea haotică a elementelor, cu forme rupte, cu forme tăiate, colajul și decolajul, prin suprapunere, de tip mozaic, aplicații confetti, în volum, origami, kirigami, quilling, tangram, cu elemente ce se mișcă, aplicații în 3D;

b)*aplicațiile cu materiale din natură* sunt realizate cu ajutorul următoarelor *tehnici:* cu ceriale și semințe, din frunze uscate, cu ghinde, cu coajă de nucă, din plante uscate, din pietricele, din crenguțe, din paie, tehnica cracklei , aplicații din spice de grâu, etc.;

c)*aplicații din textile***,** care se axează pe utilizarea următoarelor *tehnici:* aplicații din textile, cu fire din textile, cu noduri, tehnica formelor din material textile, tehnica depănării, depănării haotice, origami din sârmă plușată, combinate: textile și lemn, țesutului din fire de lână.

d)*Aplicații din diferite material***:** aplicații cu așchii de la creion, din cauciuc spumos, cu bandă electrică, cu vată de bumbac, din bețisoare cu vată, cu role de hârtie, aplicații din ziar, cu capace din plastic, cu nasturi, cu monede, din carton preset, cu pene, tehnica mixtă – carton preset și hârtie creponată și o altă tehnică mixtă – Frunze, chibrituri, etc [2, pp.38-62].

Eficiența acestor activități depinde în mod direct de utilizarea strategică a unor metode specifice, care transformă simpla mânuire a materialelor într-un proces de învățare conștient și structurat. Dintre strategiile didactice frecvent utilizate în învățământul preșcolar, cele care își găsesc cea mai largă aplicabilitate în cadrul activităților de desen, pictură, modelaj și aplicație sunt:

➢*explicația* - oferă clarificări verbale necesare pentru înțelegerea etapelor de lucru și a proprietăților materialelor utilizate;

➢*demonstrația* - reprezintă exemplificarea vizuală prin care educatorul le arată copiilor modul corect de mânuire a instrumentelor plastice;

➢*conversația* - facilitează schimbul liber de idei, ajutându-i pe copii să verbalizeze ceea ce simt și ceea ce vor să creeze;

➢*exercițiul* - permite fixarea tehnicilor de lucru prin repetarea practică a mișcărilor până la formarea unor deprinderi depline;

➢*observația* - stimulează analiza atentă a realității, oferindu-le copiilor detaliile vizuale de care au nevoie pentru a-și construi reprezentările [ibidem 2, pp.25-29].

În această viziune, creativitatea nu rămâne un concept abstract, ci se materializează în rezultate imediate ale învățării. Astfel, implicarea activă a preșcolarului în procesul de construcție a propriei cunoașteri generează rezultate concrete, transpuse prin următoarele achiziții practice:

- *Exprimarea liberă prin tehnici variate*, copilul reușind să deseneze, să picteze, să aplice sau să modeleze forme care reflectă propria sa viziune;
- *Autonomia în selecția resurselor*, manifestată prin capacitatea de a alege și de a denumi culorile sau materialele adecvate pentru desen, pictură, aplicație sau modelaj;
- *Capacitatea de organizare a elementelor plastice* în vederea alcătuirii unei compoziții originale;
- *Abilitatea de a verbaliza actul creativ*, prin descrierea coerentă a propriei lucrări plastice;
- *Gândirea divergentă în rezolvarea sarcinilor*, vizibilă atunci când copilul completează imagini sau compoziții cu elemente proprii pentru a le finaliza;
- *Responsabilitatea față de mediu și ingeniozitatea,* demonstrate prin crearea de panouri și lucrări complexe utilizând materiale reciclabile [5, p.105].

Toate aceste experiențe de învățare devin cu adevărat relevante în măsura în care sunt ghidate cu tact și măiestrie pedagogică, deoarece rolul educatorului modern, în activitățile plastice nu mai este acela de a impune un șablon, ci de a ghida copilul spre propria formă de exprimare. În loc să ofere soluții gata făcute, este mult mai valoros ca educatorul să se axeze pe crearea de situații în care copiii să exploreze materialele și tehnicile prin efort propriu. Astfel, intervenția lor devine un suport discret care încurajează inițiativa, lăsând procesul de descoperire să fie la fel de important ca rezultatul final, învățând copiii nu ”doar să știe” dar și ”să învețe să facă”. Atunci când educatorul nu intervine imediat pentru a corecta, el le transmite încrederea că ideile lor sunt valoroase.

În acest fel, creativitatea apare natural, din dorința celui ce învață de a vedea „ce se întâmplă dacă...”. Educatorul devine un partener care observă și încurajează, punând întrebări care îi ajută pe copii să gândească singuri, în loc să le dea instrucțiuni pas cu pas care să îi limiteze.

Practic, educatorul creează spațiul în care copilul se simte în siguranță să experimenteze fără teama de a greși. Prin acest mod de lucru, arta nu mai este o sarcină de îndeplinit, ci o experiență prin care cel mic își construiește singur abilitățile, învățând să aibă inițiativă și să fie original în tot ceea ce creează.

Această deschidere către explorarea proprie este potențată și mai mult atunci când activitatea plastică încetează să fie un demers pur individual și devine o experiență socială de construcție a cunoașterii. Învățarea prin cooperare în contextul educației plastice transformă activitatea dintr-un demers individual într-o experiență socială de construcție a cunoașterii, unde copiii învață să negocieze idei și să găsească soluții comune. Prin interacțiunea directă copiii împrumută tehnici unii de la alții și își dezvoltă toleranța față de

perspective diferite, înțelegând că aceeași temă poate fi interpretată în moduri multiple și la fel de valoroase.

Asemenea abordare elimină presiunea rezultatului perfect și încurajează dialogul euristic, oferindu-le copiilor ocazia de a-și verbaliza intențiile artistice și de a depăși blocajele creative prin sprijin reciproc. Privită prin prisma paradigmei constructiviste, educația plastică în grădiniță încetează să mai fie un simplu exercițiu de execuție tehnică, devenind un spațiu vital pentru exersarea libertății interioare.

Concluzii:

Originalitatea preșcolarului nu trebuie „învățată”, ci protejată și stimulată prin oferirea unui context în care el să se simtă stăpân pe propriile decizii estetice. Valorificarea valențelor constructiviste permite transformarea activității plastice dintr-o sarcină de rutină într-un proces de rezolvare de probleme, esențială pentru dezvoltarea gândirii critice. În acest cadru, copilul este pus în situația de a analiza, de a alege și de a-și asuma deciziile estetice, dezvoltându-și simultan inteligența emoțională prin auto-exprimare și reglarea efortului creativ.

În final, măiestria educatorului constă în capacitatea de a asigura acest echilibru între îndrumarea discretă și libertatea de explorare, garantând astfel că procesul instructiv-educativ răspunde nevoilor de autonomie și autenticitate ale societății contemporane.

Bibliografie:

1. AXENTII, I. A. *Învățarea constructivistă în contextul integrării noilor tehnologii*. În: Conferința „Știință, educație, cultură” 2022, Comrat, Moldova, 11 februarie 2022
2. DUMINICĂ, S., CIOBANU, L., GÎSCĂ, O., DASCĂL, A. *Proiectarea Pas cu Pas a activităților de educație plastică în instituțiile preșcolare: Ghid methodologic*. Chișinău: (Print-caro), 2023.
3. JOIȚA, E. *Instruirea constructivistă – o alternativă: fundamente, strategii*. București: Aramis, 2006.
4. POPESCU, G. *Psihologia creativităţii.* Bucureşti: Editura Fundaţiei Române, 2004.
5. VRÂNCEANU, M., TERZI-BARBAROȘIE, D., TURCHINĂ, T. *1001 idei pentru educaţie timpuruie de caliAtate: Ghid pentru educatori.* Chișinău: "Tipogr. Centrală", 2010.